

Visiestuk herziening OESO-richtlijnen

De OESO-richtlijnen als belangrijkste norm voor MVO

Het MVO Platform verwijst naar de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen (OESO-richtlijnen of Richtlijnen) als hét normatief kader voor verantwoord ondernemen. Deze richtlijnen zijn internationaal gezaghebbend bij overheden en bedrijven, van hoge kwaliteit en praktisch toepasbaar voor bedrijven. Ook de Nederlandse overheid stelt de OESO-richtlijnen centraal in het [IMVO-beleid](#): alle Nederlandse bedrijven dienen ze na te leven.

De OESO-richtlijnen zijn in 2011 voor het laatst herzien, terwijl de afgelopen tien jaar veel is gebeurd op het gebied van verantwoord ondernemen. Zo zijn er sectorhandreikingen ontwikkeld, ligt er een nieuw klimaatakkoord en brengt technologische ontwikkeling nieuwe risico's voor mens en milieu met zich mee. Daarnaast heeft de Nederlandse overheid zich op verschillende manieren gecommitteerd aan nieuwe standaarden op themaniveau, bijvoorbeeld in IMVO-convenanten. Om de actualiteit en brede steun voor de OESO-richtlijnen te behouden pleit het MVO Platform voor een herziening.

Dit visiedocument geeft op hoofdlijnen aan welke thema's het MVO Platform graag (verbeterd) ziet terugkomen in herziene OESO-richtlijnen, zodat duidelijk wordt welke verwachtingen er aan bedrijven worden gesteld op die terreinen. Daarbij hoeft niet alles in een keer, het due diligence-begrip (zie tekstbox) uit de richtlijnen stelt dat bedrijven hun maatschappelijke risico's prioriteren en daarmee aan de slag gaan. Dit visiestuk gaat in willekeurige volgorde in op de volgende thema's:

- * [Klimaatverandering](#) * [Gender](#) * [Dierenwelzijn](#) * [Digitalisering](#) * [Belastingen](#)
- * [Landrechten](#) * [Kastendiscriminatie](#) * [Transparantie](#) * [Arbeidsrechten](#) * [Kinderrechten](#)
- * [Mensenrechtenverdedigers](#) * [Reikwijdte van de richtlijnen](#) * [Conflictgebieden](#)

Het rapport [Get Fit: Closing gaps in the OECD Guidelines to make them fit for purpose](#) van OECD Watch gaat nader in op de verbeterpunten, zowel op (bovengenoemde) thema's als de richtlijnen voor het functioneren van de nationale contactpunten (NCP's).¹ OECD Watch is een wereldwijd netwerk van maatschappelijke organisaties dat kennis deelt over de OESO-richtlijnen. Het is een serieuze gesprekspartner van de MVO-werkgroep van de OESO.²

Het doel van herziening

Op verschillende plekken, ook in Nederland, zijn standaarden voor bedrijven afgelopen jaren omhoog gegaan of verduidelijkt, vaak op sector- of themaniveau. Dat is een goede ontwikkeling, maar niet voldoende. Het doel van een herziening van de OESO-richtlijnen is dat de Richtlijnen aansluiten bij die verbeteringen en dat het daarmee voor iedereen duidelijk wordt wat er precies verwacht wordt van bedrijven. Bovendien kunnen alleen op basis van de OESO-richtlijnen klachten worden ingediend bij NCP's (zie tekstbox). Met het verbeteren van de Richtlijnen nemen dus de rechten van slachtoffers toe.

Wat zijn de OESO-richtlijnen?

Als lid van de OESO heeft Nederland in 2011 de zogeheten [OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen](#) onderschreven, samen met nog 43 landen. Inmiddels is het aantal landen dat de richtlijnen omarmt gegroeid naar 50. De OESO-richtlijnen maken duidelijk wat van ondernemingen verwacht wordt om mensenrechten, vakbondsvrijheid en het recht op collectieve onderhandeling, het betalen van een leefbaar loon en het milieu te respecteren en bij te dragen aan de daadwerkelijke afschaffing van kinderarbeid, discriminatie en gedwongen arbeid.

De OESO-richtlijnen schrijven bedrijven voor permanent te evalueren en reageren op risico's en schendingen van mensenrechten, arbeidsrechten en milieustandaarden – zowel in de eigen bedrijfsvoering als de activiteiten van bedrijven waarmee ze zaken doen – door middel van *due diligence*: gepaste zorgvuldigheid ten aanzien van mensenrechten en milieu. Daarbij staan dus niet de risico's voor en de rechten van het bedrijf zelf centraal, maar risico's voor de samenleving. Er is sinds 2018 een praktische uitwerking van de zes stappen van due diligence waarmee bedrijven aan de slag kunnen gaan: de [OESO Due Diligence Handreiking](#). Daarin wordt onder andere uitgelegd hoe bedrijven hun maatschappelijke risico's kunnen prioriteren.

¹ Door de ontoereikende instructies in de OESO-richtlijnen zijn sterk uiteenlopende NCP's ontstaan en functioneren ze in sommige landen niet goed of zijn ze niet onafhankelijk. Het Nederlandse NCP werkt relatief goed, toch ziet het MVO Platform ook voor het Nederlandse NCP [verbeterpunten](#).

² OECD Watch heeft meer dan 130 leden in meer dan 50 landen: <https://www.oecdwatch.org/about-us/>

Landen die de richtlijnen onderschrijven gaan de verplichting aan deze te implementeren en daarom vormen de OESO-richtlijnen het uitgangspunt van het Nederlandse IMVO-beleid. Ook dienen de landen een [Nationaal Contactpunt \(NCP\)](#) te hebben. Een NCP heeft als kerntaken de toepassing van de OESO-richtlijnen te bevorderen en als meldpunt te fungeren voor klachten van bijvoorbeeld maatschappelijke organisaties die van mening zijn dat bedrijven zich niet aan de OESO-richtlijnen houden: het NCP kan dan een bemiddelende rol spelen. Het Nederlandse NCP functioneert, zeker in de internationale vergelijking, goed. Regelmatig worden er duidelijke uitspraken gepubliceerd die niet alleen in de betreffende zaak van betekenis zijn, maar ook bijdragen aan verdere verheldering van de MVO-normen.

De OESO-richtlijnen zijn in 2011 in lijn gebracht met de principes en verantwoordelijkheden die zijn opgenomen in de UN Guiding Principles on Business and Human Rights (UNGPs). De OESO-richtlijnen geven een uitgebreide invulling aan het tweede basisprincipe uit de UN Guiding Principles, de responsibility to respect, de verantwoordelijkheid van ondernemingen.

KLIMAATVERANDERING

Klimaatverandering is een van de grootste crises van onze tijd. Het heeft verwoestende gevolgen voor onder andere de biodiversiteit, de landbouw en voedselproductie, en schone lucht. Bedrijven spelen een grote rol; 71% van de wereldwijde CO₂-uitstoot sinds 1988 komt van 100 bedrijven.³ Er zijn ingrijpende veranderingen nodig om de doelstelling van maximaal 1,5 graden opwarming van de aarde uit het Klimaatakkoord van Parijs (2016) te halen. En die ingrijpende veranderingen gelden niet in de laatste plaats voor bedrijven. Vooral de olie- en gassector heeft een rol te vervullen, er zit een groot gat tussen de klimaatdoelstellingen van Parijs en een productieoverschot van fossiele brandstoffen.⁴ Ook de financiële sector kan veel meer doen en er zijn meer (zeer) vervuilende sectoren.

De roep om *klimaatrechtvaardigheid* klinkt steeds nadrukkelijker. Daarin spelen ook bedrijven een rol om oog te houden voor de gevolgen van klimaatverandering voor gemarginaliseerde groepen en om evenredige lasten te dragen voor vervuiling. Bij de omschakeling naar duurzame energie is het belangrijk dat bedrijven verantwoordelijkheid nemen voor de winning van grondstoffen voor bijvoorbeeld batterijen. Die winning leidt vaak tot grote milieuschade en schendingen van mensenrechten.⁵

In de OESO-richtlijnen wordt klimaatverandering niet genoemd. Internationale klimaatdoelstellingen zijn niet opgenomen in de OESO-richtlijnen. Het Nederlandse NCP concludeerde echter in 2019 dat, om de OESO-richtlijnen na te leven, ING en andere commerciële banken wel degelijk ook de negatieve impacts op het klimaat van hun investeringen moeten beperken in lijn met de klimaatdoelen van Parijs.⁶ Het stroomlijnen van deze uitspraak is belangrijk, zodat ook andere landen klimaat onder de OESO-richtlijnen laten vallen.

Herziening van de OESO-richtlijnen:

- ➔ Neem de verantwoordelijkheid van bedrijven om klimaatverandering tegen te gaan expliciet op in de Richtlijnen.
- ➔ Zorg daarbij voor duidelijke omschrijvingen van de verantwoordelijkheden van bedrijven om klimaateffecten te vermijden en aan te pakken, hun broeikasgasemissies openbaar te maken en te verminderen in overeenstemming met het Parijsakoord (streven naar maximaal 1,5 graad temperatuurstijging) en de mogelijke vervolgakkoorden daarvan.
- ➔ De Richtlijnen dienen bedrijven duidelijk te maken dat ze: in kaart brengen waar en hoe (veel) broeikasgassen ze uitstoten (ook indirect en in ketens: *scope 1, 2 en 3* van het Greenhouse Gas Protocol⁷) en een CO₂-uitstoot-actieplan maken om hun uitstoot in lijn te brengen met de doelen van het Klimaatakkoord van Parijs. Daarbij werken bedrijven met korte-, tussen- en langetermijndoelstellingen. Bedrijven dienen hierover te rapporteren.

³ Milieudefensie <https://milieudefensie.nl/klimaatzaakshell/100-bedrijven-verantwoordelijk-voor-71-van-de-uitstoot>

⁴ UNEP <https://www.unep.org/resources/emissions-gap-report-2019>

⁵ SOMO <https://www.somo.nl/nl/laat-de-energietransitie-een-eerlijke-echt-duurzame-transitie-worden/>

⁶ Nederlandse NCP <https://www.oesorichtlijnen.nl/actueel/nieuws/2019/04/19/eindverklaring-nederlands-ncp-melding-door-4-ngos-versus-ing-bank> en <https://www.oesorichtlijnen.nl/actueel/nieuws/2020/11/25/evaluatie-eindverklaring-oxfam-e.a.-vs.-ing>

⁷ Het Greenhouse Gas Protocol (wereldwijd het meest gebruikte protocol om uitstoot van broeikasgassen te berekenen) noemt een drietal scopes: Scope 1: directe CO₂-uitstoot, veroorzaakt door eigen bronnen binnen de organisatie. Scope 2: deze omvat de indirecte uitstoot van CO₂ door opwekking van zelf gekochte en verbruikte elektriciteit of warmte. Scope 3: indirecte uitstoot van CO₂, veroorzaakt door bedrijfsactiviteiten van een andere organisatie. Bijvoorbeeld de uitstoot veroorzaakt door de productie of winning van ingekochte grondstoffen of materialen en uitbestede werkzaamheden zoals goederenvervoer.

- ➔ Duidelijk moet worden dat politieke lobby gericht op het verlagen van milieunormen en -regelgeving geen onderdeel is van verantwoord ondernemen.
- ➔ Waar het gaat om het gebruik van natuurlijke hulpbronnen door bedrijven dienen de OESO-richtlijnen duidelijkheid te bieden over het beperken en compenseren van de effecten daarvan voor lokale gemeenschappen, in het bijzonder vrouwen, die voor hun levensonderhoud vaak direct afhankelijk zijn van deze hulpbronnen.

GENDER

Discriminatie van vrouwen verdient speciale aandacht. De activiteiten van bedrijven hebben een andere impact op vrouwen dan op mannen, niet alleen in sectoren met hoge percentages vrouwelijke werknemers die onder slechte arbeidsomstandigheden moeten werken, zoals landbouw, kleding en elektronica, maar ook in gemeenschappen die bijvoorbeeld te maken krijgen met mijnbouw- of infrastructuurprojecten. De OESO Due Diligence Handreiking geeft duidelijk aan hoe bedrijven de rechten van vrouwen en meisjes beter kunnen respecteren door een genderperspectief te integreren in hun due diligence-proces, en in welke situaties dit extra aandacht verdient. De richtlijnen zelf benoemen de specifieke effecten waarmee vrouwen worden geconfronteerd echter niet.

In Nederland werd in 2014 vastgesteld dat gender een *sectoroverschrijdend* risico is⁸ en later kreeg gender aandacht in twee IMVO-convenanten.⁹ In 2020 blijkt echter dat grote Nederlandse bedrijven nog moeite hebben met het betrekken van genderspecifieke risico's in hun due diligence-processen.¹⁰ Na aanname van een motie over een sterkere borging van vrouwenrechten en gendergelijkheid in het IMVO-beleid¹¹ heeft de Nederlandse overheid een platform gefinancierd voor Gender-Responsive Due Diligence.

Herziening van de OESO-richtlijnen:

- ➔ De OESO-richtlijnen dienen expliciet te benoemen dat bedrijven gender-sensitieve due diligence dienen toe te passen. Herzieningen van de richtlijnen dienen expliciet aandacht te vragen voor de disproportionele effecten die worden veroorzaakt door structurele discriminatie van vrouwen en LGBTQ+ personen (en verdere kwetsbaarheden op basis van intersectionele kenmerken, zoals etniciteit, leeftijd, kaste etc.).
- ➔ Economische zelfstandigheid is van groot belang om discriminerende genderrollpatronen te doorbreken. De OESO-richtlijnen moeten het belang van gelijke beloning van werk van gelijke waarde benadrukken.
- ➔ In de procedurerichtlijnen (die verwachtingen stellen aan het functioneren van de NCP's) moet meer duidelijkheid komen over hoe NCP's specifieke barrières die vrouwen en LGBTQ+ personen ondervinden in toegang tot recht onder de aandacht brengen.

DIERENWELZIJN

Elk jaar worden miljarden dieren gebruikt in de landbouw, textiel, farmacie en cosmetica en toerisme. Dit heeft veel negatieve gevolgen; niet alleen voor dieren, maar ook voor mens en milieu. Het houden van dieren met een hoge dichtheid en de toegenomen interactie tussen dieren en mensen verhoogt het risico op het ontstaan van zoönotische ziekten zoals Covid-19, SARS, ebola en de vogelgriep. Daarnaast is de intensieve veehouderij o.a. door landgebruik en de uitstoot van broeikasgassen onlosmakelijk verbonden met klimaatverandering, ontbossing en biodiversiteitsverlies. Tenslotte veroorzaakt het gebrek aan bewegingsruimte, het fokken ten behoeve van hogere productie (bijvoorbeeld plofkippen), het onnodig uitvoeren van dierproeven, handelen in wilde dieren en niet-duurzame visserij ernstig dierenleed.

Er zijn verschillende Europese richtlijnen die eisen stellen aan bijvoorbeeld huisvesting en transport van dieren in de vee-industrieën en aan het uitvoeren van dierproeven voor wetenschappelijke doeleinden. De OESO-FAO-handreiking¹² voor verantwoorde landbouwketens uit 2016 roept bedrijven wel op om dierenwelzijn te

⁸ KPMG Risicosectoren <https://www.imvoconvenanten.nl/-/media/imvo/files/mvo-sector-risk%20assessment.pdf>

⁹ KIT <https://www.kit.nl/wp-content/uploads/2020/07/KIT-2020-Evaluation-of-RBC-agreements-FINAL.pdf>

¹⁰ Equileap, Gender Equality in the Netherlands https://equileap.com/wp-content/uploads/2020/10/Equileap_DutchReport.pdf

¹¹ Motie van het lid Van Raan c.s. (kenmerk 35570-XVII, nr. 38)

¹² OECD-FAO Guide <https://www.oecd.org/daf/inv/investment-policy/rbc-agriculture-supply-chains.htm>

beoordelen bij het uitvoeren van due diligence en benoemt daarbij de “vijf vrijheden” voor dieren.¹³ Ook hebben landen vaak wetgeving rond dierenwelzijn, zo ook in Nederland. Er is echter behoefte aan een brede standaard die de verschillende elementen van dierenwelzijn verenigt, hier ligt bij uitstek een rol voor de OESO om dit te formuleren en op te nemen in de OESO-richtlijnen.

In Nederland is binnen het Convenant Verzekeringssector een [thematisch beleidskader](#) over dierenwelzijn gepubliceerd, dat als referentie kan dienen voor de OESO. Daarnaast stimuleert het kabinet het gebruik van de OESO-FAO-handreiking en heeft het zich uitgesproken als voorstander van het opnemen van dierenwelzijn in de OESO-richtlijnen.¹⁴

Herziening van de OESO-richtlijnen:

- ➔ In de Richtlijnen komt duidelijkheid over hoe bedrijven due diligence met aandacht voor dierenwelzijn kunnen toepassen.
- ➔ Ook wordt de standaard voor dierenwelzijn breed en alomvattend geformuleerd in de Richtlijnen.

DIGITALISERING

In de afgelopen tien jaar heeft de snel toenemende digitalisering van de wereldeconomie het potentieel vergroot voor bedrijven - niet alleen voor technologiebedrijven - om nadelige gevolgen te hebben op mensenrechten en het milieu. Kunstmatige intelligentie, algoritmen, bewakingstechnologieën en online mediaplatforms maken allerlei mensenrechtenschendingen mogelijk, bijvoorbeeld met betrekking tot de vrijheid van meningsuiting, het recht op zelfbeschikking, het recht om niet gediscrimineerd te worden, het recht op veiligheid en economische, sociale en culturele rechten. Ook het op grote schaal verzamelen van persoonlijke data brengt maatschappelijke risico's met zich mee. Online platforms helpen snelle verspreiding van desinformatie, wat risico's vormt voor de kwaliteit van het publieke debat en zelfs de democratie. Ook de grootschalige verzameling, opslag en verkoop van data voor het maken van persoonlijke advertentieprofielen brengt ernstige mensenrechtenrisico's met zich mee.¹⁵

Ondertussen worden ook milieueffecten (van mijnbouw tot de enorme klimaatimpact van datacentra) en arbeidsrechten (in de platformeconomie) te vaak over het hoofd gezien. De verantwoordelijkheid, plichten en begrenzings voor technologiebedrijven (en breder) moeten worden vastgesteld, zodat de samenleving de voordelen kan benutten en de maatschappelijke risico's tegelijk worden beperkt. Daaraan kunnen de OESO-richtlijnen een belangrijke bijdrage leveren. De OESO heeft, met steun van Nederland¹⁶, een analyse gemaakt van de verbanden tussen digitalisering en MVO, en daarbij een reeks nieuwe standaarden geïdentificeerd.¹⁷ Die omvat niet alle geïdentificeerde risico's, hier kunnen de OESO-richtlijnen een rol spelen om de gaten te dichten. De ILO heeft recent onderzoek gedaan naar de platformeconomie en aanbevelingen geformuleerd.¹⁸

Herziening van de OESO-richtlijnen:

- ➔ De OESO-richtlijnen moeten bedrijven duidelijkheid geven over het toepassen van due diligence in de context van (ook in de toekomst doorwerkende) digitalisering.
- ➔ De Richtlijnen dienen een standaard te zetten en handvatten te bieden voor bedrijven hoe ze dienen om te gaan met risico's als desinformatie, milieueffecten, arbeidsrechten en mensenrechten.

BELASTINGEN

Het ontwijken van vennootschapsbelasting veroorzaakt wereldwijd jaarlijks tot honderden miljarden inkomstenverlies voor overheden doordat multinationals hun winsten verschuiven naar belastingparadijzen.¹⁹ Er is inmiddels brede publieke consensus dat het ontwijken van deze belastingen moet stoppen, en de Europese Unie ontwikkelt nieuw beleid om het probleem aan te pakken. De OESO stelde in 2015 het OESO-

¹³ Vrij van dorst en honger; fysiek ongerief, pijn, verwonding en ziektes; angst en chronische stress; beperking om natuurlijk, soorteigen gedrag te tonen <https://www.fawec.org/en/technical-documents-general-concepts/106-what-is-animal-welfare>

¹⁴ Verslag van een schriftelijk overleg <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-28286-987.html>

¹⁵ NCP Webinar <https://www.oesorichtlijnen.nl/evenementen/20214-ncp-themabijeenkomst-digitaliseren-en-imvo/presentaties>

¹⁶ Brief van de regering https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2021Z04820&did=2021D10665

¹⁷ OECD, The impact of the digital transformation on business <https://mneguidelines.oecd.org/rbc-and-digitalisation.htm>

¹⁸ ILO https://www.ilo.org/global/research/global-reports/weso/2021/WCMS_771749/lang--en/index.htm

¹⁹ Tax Justice NL <https://www.taxjustice.nl/onderwerp/belastingparadijzen/>

G20 Inclusive Framework on Base Erosion and Profit Shifting op, met daarin 15 acties die regeringen kunnen ondernemen om belastingontwijking tegen te gaan.

Nederland is zo'n belastingparadijs. Het telt maar liefst 15.000 brievenbusfirma's die in het leven worden geroepen om belastingontwijking mogelijk te maken. Veel dochterondernemingen van grote bedrijven en BV's van rijke individuen zijn enkel op papier in Nederland gevestigd. Deze bedrijven betalen niet of nauwelijks belasting in Nederland en andere landen verliezen veel inkomsten. In het licht van deze ontwikkelingen zijn de OESO-richtlijnen achterhaald. Ze noemen de term belastingontwijking niet en ontmoedigen ongepaste winstverschuiving alleen door middel van verrekenprijzen.

Herziening van de OESO-richtlijnen:

- ➔ Breng de richtlijnen in overeenstemming met de wereldwijde normen, de [Tax Standard van GRI](#) kan daarbij als voorbeeld dienen, door bedrijven op te roepen belastingontwijking te vermijden (ook in hun toeleveringsketens) en geen ongepaste winstverschuiving toe te passen.
- ➔ De Richtlijnen moeten aangeven dat bedrijven schadelijke belastingpraktijken staken, hun gebruik van belastingparadijzen stopzetten en kunstmatige bedrijfsstructuren met brievenbusfirma's met als doel belastingen te ontwijken afschaffen. Bedrijven dienen ongepaste verschuiving van winsten en verliezen via financiële transacties te vermijden, d.w.z. niet alleen via verrekenprijzen, maar ook via interne leningen, royaltybetalingen voor handelsmerken en andere.
- ➔ Er moeten duidelijke verwachtingen komen over transparantie: bedrijven rapporteren publiek over genoten winst en belastingafdracht per land en project. Ook eigendoms- en bedrijfsstructuren, inclusief alle holdings en andere brievenbusmaatschappijen, worden openbaar gemaakt, evenals alle belastinggerelateerde financiële constructies die worden gebruikt.

LANDRECHTEN

Landrechten zijn voor veel lokale gemeenschappen in verschillende delen van de wereld niet vastgelegd. Dit maakt deze gemeenschappen kwetsbaar voor investeerders die op zoek zijn naar land, bijvoorbeeld om te voorzien in de toenemende vraag naar biobrandstoffen, palmolie en gewassen die vooral dienen als veevoer (soja). Landroof leidt tot schending van de rechten van inheemse volkeren en tot landonteigening van kleine boeren en boerinnen. Het verlies van land leidt vaak ook tot een verlies van biodiversiteit en voedselzekerheid. Landroof leidt ook tot meer uitstoot van broeikasgassen door ontbossing en grootschalige industriële monoculturen en draagt daarmee bij aan klimaatverandering.²⁰ Landonteigening betekent vaak ook schending van het recht op huisvesting, voedsel, gezondheid en schone leefomgeving en pakt voor vrouwen in lokale gemeenschappen vaak nog slechter uit. Overigens worden ook de rechten van lokale vissers op toegang tot traditionele visgronden en gebruik daarvan vaak geschonden door de activiteiten van bedrijven.

Bedrijven dienen landrechten inclusief het recht op *vrije voorafgaande en geïnformeerde toestemming* (Free, Prior and Informed Consent, FPIC) voor inheemse volkeren en lokale gemeenschappen te respecteren, niet-gedocumenteerde of informele eigendomsrechten van vrouwen en gemeenschappen in acht te nemen, en kwesties zoals eerdere landgeschillen of het nalaten van staten om landrechten te beschermen aan te kaarten. Deze zaken komen momenteel niet terug in de OESO-richtlijnen en er wordt geen melding gemaakt van FPIC (enkel een verwijzing naar VN-instrumenten die de rechten van inheemse volkeren uitwerken). Wel zijn landrechten voor vrouwen en kwetsbare groepen en FPIC opgenomen in de OESO Due Diligence Handreiking en twee sectorale OESO-handreikingen.²¹ In 2012 heeft de FAO richtlijnen voor verantwoord beheer van grondbezit, visserij en bossen, de [VGGT's](#), aangenomen. Deze richtlijnen vormen sindsdien een belangrijk referentiepunt voor duurzaam en verantwoord landbeheer.

Binnen het bankenconvenant is eind 2016 afgesproken dat de Nederlandse overheid zich zal inzetten om internationale fora, waaronder de OESO, te verbeteren op landrechten en een bredere toepassing van FPIC

²⁰ ActioAid Nederland <https://actionaid.nl/2017/04/24/landrechten-cruciale-oplossing-klimaatverandering/>

²¹ FAO-richtlijnen voor verantwoorde toeleveringsketens in de landbouw en de OESO-richtlijnen voor due diligence voor zinvolle betrokkenheid van belanghebbenden in de winningssector.

te bevorderen.²² Hieraan kan worden voldaan door voor opname van landrechten in de OESO-richtlijnen te pleiten.

Herziening OESO-richtlijnen:

- ➔ De OESO richtlijnen dienen duidelijke verwachtingen te scheppen op het gebied van landrechten en landbeheer.
- ➔ Ook het recht op vrije voorafgaande en geïnformeerde toestemming (FPIC) van inheemse volkeren moet onderdeel worden van de OESO-richtlijnen. Daarin dienen de vier elementen van FPIC specifiek te worden opgenomen en toegelicht. Om mensenrechten te respecteren dienen bedrijven alle personen die een belang hebben in het land te consulteren én om toestemming te vragen voordat zij nieuwe bedrijfsactiviteiten starten op het betreffende land.
- ➔ Daarnaast dienen bedrijven de niet-gedocumenteerde landeigendomsrechten en gebruiksrechten van vrouwen en informele landeigendomsstructuren van inheemse gemeenschappen of kleinschalige boeren te respecteren en kwesties rondom bestaande landgeschillen te onderzoeken.

KASTENDISCRIMINATIE

Kastensystemen verdelen mensen in ongelijke en hiërarchische sociale groepen. Degenen aan de onderkant van de hiërarchie worden beschouwd als tweederangsburgers. Discriminatie op basis van kaste treft wereldwijd meer dan 260 miljoen mensen, in met name Zuid-Azië, maar ook in andere delen van Azië, Afrika, het Midden-Oosten en in verschillende diasporagemeenschappen, waaronder in het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten. Discriminatie op basis van kaste omvat schendingen van burgerlijke, politieke, economische, sociale en culturele rechten, waaronder arbeidsrechten, landrechten en gendergelijkheidsrechten, evenals het recht op toegang tot gezondheidszorg, onderwijs en rechtsstelsels.

Kastendiscriminatie treft werknemers in alle sectoren, met name de landbouw, leer, kleding, tapijtweverij, natuursteen, bouw en IT. Uit onderzoek blijkt dat bedrijven, via hun leveranciers of via uitbestede werving en tewerkstelling, lagekosten in dienst nemen als dwangarbeiders of ze ver onder het minimumloon betalen.²³ Lagekosten-werknemers worden niet gesteund om zich collectief te organiseren of deel te nemen aan vakbonden. De OESO-richtlijnen gebruiken wel de term 'sociale afkomst', maar expliciete vermelding van kaste is nodig om deze vorm van "onzichtbare" discriminatie tegen te gaan.

Herziening OESO-richtlijnen:

- ➔ De Richtlijnen moeten aangeven hoe bedrijven due diligence dienen te betrachten om hun impact op (structureel) kansarme of gemarginaliseerde mensen te identificeren en aan te pakken, met inbegrip van mensen die worden gediscrimineerd op basis van kaste en de categorieën die al in de huidige tekst van de richtlijnen worden genoemd.
- ➔ Waar de huidige tekst "lokale gemeenschappen" of "belanghebbenden" noemt, moet ook de term "gemarginaliseerde" of "achtergestelde" groepen worden gebruikt. De Richtlijnen moeten aangeven dat kansarme of gemarginaliseerde groepen in consultaties moeten worden betrokken door bedrijven.

TRANSPARANTIE

Duurzaamheidsrapportage, geïntegreerde rapportage en ESG-rapportage. Wereldwijd verlangen landen steeds meer dat bedrijven niet-financiële informatie openbaar maken. Daarvoor worden veel verschillende verplichte en vrijwillige instrumenten gebruikt. De Europese Unie scherpt momenteel wetgeving voor duurzaamheidsrapportage aan.

Het hoofdstuk over openbaarmaking van de OESO-richtlijnen is achterhaald: de normen beperken zich tot de minimale wettelijke vereisten voor financiële verslaglegging, en bedrijven worden verder wel aangespoord om risico's openbaar te maken, maar onduidelijk blijft of dit ook maatschappelijke risico's betreft.²⁴ De OESO

---

²² Conveant Bankaire Sector <https://www.ser.nl/-/media/ser/downloads/overige-publicaties/2016/dutch-banking-sector-agreement.pdf> (p.16)

²³ Arisa <https://arisa.nl/publicaties/>

²⁴ OECD Guidelines, Commentary 32 and 33.

Due Diligence Handreiking geeft veel meer duidelijkheid op het punt van communiceren met belanghebbenden, inclusief het publiek: bedrijven moeten transparant zijn over elke stap van het due diligence-proces, inclusief de geïdentificeerde maatschappelijke risico's.

In Nederland wordt tweejaarlijks de Transparantiebenchmark uitgevoerd. Dit is een onderzoek naar de MVO-verslaglegging onder de 500 grootste bedrijven. In de beoordeling wordt gekeken of het bedrijf de OESO-richtlijnen tracht na te leven en worden er punten toegekend aan de publicatie van informatie over alle stappen van due diligence. Dit is nog heel beperkt het geval²⁵ maar voor die groep bedrijven is de verwachting van de Nederlandse overheid dus wel concreter dan voor andere bedrijven.

Bij het toepassen van due diligence is het onvermijdelijk dat bedrijven keuzes maken. Het is hierbij cruciaal dat bedrijven transparant communiceren over waarom bepaalde keuzes worden gemaakt en tegen welke uitdagingen ze aanlopen bij het betrachten van due diligence, zodat hiervan kan worden geleerd en bedrijven en stakeholders hier op een betekenisvolle manier over in gesprek kunnen gaan.

Herziening OESO-richtlijnen:

- ➔ Het belang van transparantie en rapporteren over alle aspecten van MVO en due diligence moet centraal staan in de OESO-richtlijnen. Het moet meteen duidelijk worden dat het niet gaat om de risico's voor en de rechten van het bedrijf zelf, maar om risico's voor de samenleving, omwonenden, lokale gemeenschappen en arbeiders.
- ➔ Daarbij wordt duidelijk gemaakt dat bedrijven minimaal rapporteren over:
  - Alle zes stappen van het due diligence-proces van bedrijven, op een continue manier
  - Winst en belastingafdracht per land en per project
  - Eigendoms- en bedrijfsstructuur, inclusief alle holdings en andere brievenbusmaatschappijen
  - Gegevens over arbeidsplaatsen en werknemers
  - De namen en locaties van financiers en zakelijke partners
  - Lonen betaald aan arbeiders in toeleveringsketens en hoe die lonen zich verhouden tot minimum- en leefbaar loon
  - Prijsbeleid; op welke manier er gewerkt wordt aan het tegengaan van prijsdruk in de keten
  - De broeikasgasemissies van de eigen activiteiten alsmede die van hun waardeketens en zakelijke relaties.

ARBEIDSRECHTEN

Het aantal mensen dat zonder collectieve arbeidsovereenkomsten werkt is sinds 2011 enorm toegenomen.²⁶ Arbeidsrechten lopen wereldwijd gevaar, in alle sectoren en toeleveringsketens. De Covid-19-pandemie heeft de situatie verergerd. Vakbondsleden worden bedreigd en het aantal vakorganisaties neemt af omdat werkenden lang niet overal het recht hebben om zich te laten vertegenwoordigen en collectief te onderhandelen. In ketens van bedrijven zijn werknemers grotendeels onzichtbaar omdat traditionele werkgeversrelaties wegebben. In veel gevallen worden vakbondsleden en -leiders ontslagen of bedrijven zetten door hen strikt gecontroleerde vakorganisaties op. Te veel mensen worden informeel tewerkgesteld en verdienen te lage lonen. Bovendien hebben de toegenomen automatisering en digitalisering van werk, evenals ook de Covid-19-pandemie aangetoond hoe de inkooppraktijken en de "disengagement" van bedrijven de impact op werknemers verder vergroten.

De OESO-richtlijnen moeten duidelijke handvatten bevatten voor verschillende kwesties op het gebied van arbeidsrechten, betaling van een leefbaar loon en leefbaar inkomen, bescherming van de rechten van werknemers op platforms en de digitale economie en waar dit onmogelijk blijkt verwachtingen voor bedrijven over verantwoorde terugtrekking van toeleveranciers en/of terugtrekking van activiteiten uit een bepaalde regio.

Herziening OESO-richtlijnen:

- ➔ Vrijheid van vakvereniging en collectief onderhandelen als 'enabling rights' moeten een centrale plaats krijgen in de Richtlijnen.

²⁵ Slechts 12 bedrijven rapporteert over alle zes de stappen van DD, volgens de Ernst and Young monitoringsrapportage

²⁶ TUAC, Reviewing the Guidelines for MNEs: Trade Union Key Messages, OECD Guidelines that Deliver, December 2020.

- ➔ Ook moeten de OESO-richtlijnen duidelijk maken dat bedrijven due diligence moeten uitvoeren op de gevolgen voor arbeidsrechten in hun toeleveringsketens, en niet (alleen) vertrouwen op sociale audits.
- ➔ Duidelijkheid over dat bedrijven collectief uitonderhandelde lonen die gelijk zijn aan of hoger dan een leefbaar loon/leefbaar inkomen moeten faciliteren, stimuleren en respecteren.
- ➔ De OESO-richtlijnen dienen handvatten te geven voor de inkooppraktijken van bedrijven; die er op gericht moeten zijn arbeidsrechten te respecteren en een leefbaar loon te betalen. Ook dienen de Richtlijnen helderheid te geven over de negatieve gevolgen van het uitbesteden van activiteiten aan ongecontroleerde externe bedrijven.

KINDERRECHTEN

De activiteiten van bedrijven hebben impact op het volledige spectrum van rechten die in het VN-Verdrag voor de Rechten van het Kind zijn omschreven. Kinderen maken deel uit van de meest gemarginaliseerde en kwetsbaarste bevolkingsgroepen in onze samenleving, omdat ze lichamelijk en geestelijk nog niet volgroeid zijn,²⁷ en omdat ze afhankelijk zijn van ouders en verzorgers.²⁸ De OESO-richtlijnen dienen meer aandacht te besteden aan de potentiële differentiële risico's voor en impact op kinderen.

Kinderarbeid is slechts één aspect van schending van de rechten van het kind. Kinderen kunnen (als consument) nadelig worden beïnvloed door producten die bedrijven op de markt zetten, zoals ongezond voedsel, gevaarlijk/slecht geproduceerd speelgoed, kindgerichte marketing of de bevordering van normatieve lichaamsidealen in marketinguitingen. Kinderen kunnen naast consument ook benadeeld worden in hun rol als werknemer en als lid van een gemeenschap. De belangen van toekomstige generaties moeten ook worden beschouwd als een belanghebbende van vandaag.

Ook Nederlandse bedrijven en banken zijn betrokken bij negatieve impacts op kinderrechten en het milieu door bijvoorbeeld oliewinning²⁹ en soja-productie³⁰. De OESO-Richtlijnen richten zich op kinderbeid en het uitbannen van de ergste vormen van kinderbeid, maar ze kaarten risico's die ten grondslag liggen aan kinderbeid niet aan. Daarnaast gaan de Richtlijnen niet in op de rechten van kinderen als onderdeel van een gemeenschap, als consumenten en als maatschappelijke speler. De [Child's Rights and Business Principles](#) zijn de meest concrete en holistische uitwerking van de verplichtingen van bedrijven op het vlak van kinderrechten.

Herziening van de OESO-richtlijnen:

- ➔ De OESO-richtlijnen dienen het argument voor het betalen van een leefbaar loon duidelijk te maken, daarmee wordt veel potentiële kinderbeid voorkomen. Ook eerlijke inkooppraktijken dragen bij aan het betalen van een leefbaar loon en het tegengaan van kinderbeid.
- ➔ Het is belangrijk dat de bedrijven verantwoordelijkheid nemen om de rechten van het kind te respecteren en ondersteunen. De (potentiële) differentiële impact op kinderen moet onderdeel zijn van het due diligence-proces. Bedrijven dienen, net als bij universele mensenrechten zoals toegang tot gezondheid, onderwijs en een veilig en gezond milieu en leefomgeving, specifiek ervoor te zorgen dat tot standkoming en gebruik van producten en diensten veilig zijn voor kinderen. Het gebruik van marketing en reclame moet ook de rechten van kinderen respecteren en ondersteunen. Ook moet duidelijk worden dat bedrijven er voor moeten zorgen dat kinderen worden erkend als stakeholders, met alle rechten van dien. Over al deze elementen moeten de Richtlijnen duidelijkheid geven.
- ➔ In het deel *consumer interest* van de Richtlijnen komt een paragraaf dat bedrijven ook in hun marketing en adverteren de rechten van kinderen dienen te respecteren.

---

²⁷ De kindertijd is een unieke periode van fysieke, mentale, emotionele en spirituele ontwikkeling en schendingen van de rechten van kinderen kunnen levenslange, onomkeerbare en zelfs generatie-overschrijdende gevolgen hebben. Praktijken die voor volwassenen niet problematisch zijn, kunnen de rechten van kinderen schenden.

²⁸ Kinderen, vooral jongere kinderen, zijn afhankelijk van ouders, familie en verzorgers, waardoor praktijken die rechtstreeks van invloed zijn op volwassenen indirecte maar onmiddellijke nadelige gevolgen voor kinderen kunnen hebben.

²⁹ PNAS, Effect of oil spills on infant mortality in Nigeria <https://www.pnas.org/content/116/12/5467>

³⁰ Amazon Watch, Complicity in Destruction II <https://amazonwatch.org/assets/files/2019-complicity-in-destruction-2.pdf>

MENSENRECHTENVERDEDIGERS

Mensenrechtenverdedigers - personen of -groepen die vreedzaam werken aan het bevorderen en beschermen van mensenrechten, inclusief journalisten en klokkenluiders - staan wereldwijd onder druk. Mensenrechtenverdedigers krijgen te maken met bedreigingen, represailles, juridische aanklachten (SLAPP's³¹), stigmatisering, opschorting van fundamentele vrijheden en wettelijke beperkingen. Ook neemt geweld tegen mensenrechtenverdedigers wereldwijd toe.³² Veel van deze aanvallen zijn gericht tegen verdedigers die zich inzetten om de mensenrechten te beschermen tegen negatieve impacts van bedrijfsactiviteiten.

Bedrijven zijn op verschillende manieren rechtstreeks betrokken bij het plegen van of aanzetten tot schendingen jegens verdedigers.³³ Bijvoorbeeld door arbeiders te ontslaan wegens protest, SLAPP-rechtszaken tegen activisten aan te spannen, beveiligingsbedrijven in te huren om gemeenschappen te intimideren, journalisten vast te houden of aan te vallen, misbruik van digitale surveillance, of verzoeken om onnodige gewapende bescherming van staatstroepen.³⁴ In andere gevallen kijken bedrijven weg wanneer derden – zoals het leger of de politie - zich schuldig maken aan aanvallen tegen mensenrechtenverdedigers die de bedrijfsactiviteiten ten goede te komen.

Uit onderzoek van OECD Watch blijkt dat in 25% van de klachten die door gemeenschappen en ngo's bij NCP's worden ingediend sprake is van schendingen jegens mensenrechtenverdedigers en/of represailles als gevolg van de klacht.

Herziening van de OESO-richtlijnen:

- ➔ De OESO-richtlijnen moeten uitleggen hoe bedrijven door hun daden en nalatigheden in verband kunnen worden gebracht met de gevolgen voor mensenrechtenverdedigers en hoe zij de belangenbehartiging van mensenrechtenverdedigers moeten respecteren en vergemakkelijken.

REIKWIJDTE VAN DE RICHTLIJNEN

Er zijn de afgelopen jaren allerlei misstanden aan het licht gekomen die werden veroorzaakt, of gelinkt aan (nieuwe) vormen van bedrijven en instellingen, en dus niet alleen aan de meer traditionele multinationals. Denk aan sportfederaties die in verband worden gebracht met beschuldigingen van witwaspraktijken en mensenhandel, sociale auditbedrijven die zijn ingeschakeld om due diligence uit te voeren voor bedrijven en die schendingen van de mensenrechten niet kunnen identificeren en (semi)overheidsinstellingen die vergunningen verlenen, aanbestedingen uitvoeren, overheidscontracten toekennen, speciale economische zones instellen of exportkredieten verstrekken op een manier die niet consequent een goede due diligence-praktijk handhaaft. Staatsdeelnemingen en andere ondernemingen waarvoor de overheid de eindverantwoordelijkheid dragen evenveel verantwoordelijkheid om due diligence goed uit te voeren als private bedrijven.

Ook in Nederland wordt nog niet bij alle steun aan bedrijven het goed toepassen van due diligence als voorwaarde gevraagd. Zo hanteert Atradius Dutch State Business (ADSB) nog altijd door exportkredietverzekeraars zelf ontwikkelde andere due diligence-normen die op onderdelen minder sterk zijn dan de OESO-richtlijnen. Als gevolg daarvan worden nog geregeld exportkredietverzekeringen gegeven voor activiteiten van Nederlandse bedrijven die in de praktijk niet aan de OESO-richtlijnen voldoen. Hoewel het NCP heeft aangegeven dat ook ADSB zelf de OESO-richtlijnen moet naleven³⁵, legt ADSB de

³¹ Een SLAPP, Strategic Lawsuits Against Public Participation, is een rechtszaak aangespannen met het oogmerk om een kritische partij te intimideren en tot zwijgen te brengen.

³² Business & Human Rights Resource Center https://media.business-humanrights.org/media/documents/HRDs_2020_infographic_.pdf

³³ Bedrijven hanteren verschillende strategieën om mensenrechtenverdedigers actief te ondermijnen en aan te vallen. Een verdere omschrijving van die verschillende strategieën zijn hier beschreven: <https://www.mindthegap.ngo/harmful-strategies/undermining-defenders-communities/>

³⁴ Door samen te werken met een onderdrukkend regime of het inschakelen van leger of politie proberen bedrijven mensenrechtenverdedigers de mond te snoeren en de verantwoordelijkheid voor de daarmee gepaard gaande mensenrechtenschendingen te ontkennen. Zie ook: <https://www.mindthegap.ngo/harmful-strategies/utilising-state-power/>

³⁵ NCP [Evaluation of the Final Statement of Both Ends et al vs ADSB](#) en [Final Statement of Both Ends vs ADSB](#)

verantwoordelijkheid daarvoor geheel bij haar klanten. Een ander voorbeeld is het Havenbedrijf Rotterdam dat betrokken is bij de ontwikkeling van haven- en industriegebieden in het buitenland waarin fossiele energie een grote rol speelt.³⁶

De OESO-richtlijnen geven met opzet geen specifieke definitie van de *multinationale onderneming*, zodat ze een brede reikwijdte hebben. Ze maken ook duidelijk dat regeringen een zo ruim mogelijke naleving van de richtlijnen moeten aanmoedigen. Toch zou het goed zijn om de definitie te verduidelijken, zodat ook alle niet-traditionele bedrijven en het midden- en kleinbedrijf (mkb) expliciet genoemd worden. Nu wijzen NCP's soms om die reden klachten af. Ook een relatief kleine onderneming kan in relatie staan tot een zeer ernstige schending. De maatregelen die een bedrijf dient te nemen om MVO-risico's aan te pakken hangen niet af van de grootte of aard van het bedrijf, maar moeten evenredig zijn aan de ernst van en de kans op negatieve impacts op mensenrechten en het milieu. Ook de nieuwe beleidsnota van het kabinet onderstreept dat de overheid verwacht dat alle bedrijven de OESO-richtlijnen naleven.³⁷ De OESO Due Diligence Guidance geeft tips over hoe mkb'ers hun invloed op ketenpartijen kunnen vergroten, bijvoorbeeld door samen te werken.

Herziening OESO-richtlijnen:

- ➔ De Richtlijnen dienen de definities van *multinationale onderneming* te verduidelijken, zodat duidelijk is dat ook kleine en middelgrote ondernemingen, exportkredietagentschappen, sportfederaties, (semi-)overheidsinstellingen met economische activiteiten, (zoals inkooporganisaties) staatsbedrijven, en andere niet-traditionele bedrijven de verantwoordelijkheid hebben om mensenrechten en het milieu te respecteren.

CONFLICTGEBIEDEN

Het aantal burgeroorlogen is sinds 2011, het jaar waarin de OESO-richtlijnen voor het laatst werden herzien, bijna verdrievoudigd.³⁸ Veel van deze conflictsituaties komen voort uit vastgelopen vredesprocessen, staatsgrepen, georganiseerde misdaad en aanslagen van gewelddadige extremisten of terroristen. De meest ernstige mensenrechtenschendingen vinden plaats in deze situaties en het risico dat bedrijven daaraan bijdragen is groot.

Bedrijven kunnen zelfs conflicten aanwakkeren als ze zich niet bewust zijn van de onderliggende oorzaken van conflicten. Hun activiteiten kunnen ongelijkheid en belangentegenstellingen tussen verschillende groepen vergroten en geweld motiveren. Er zijn voorbeelden van bedrijven die bewust in conflictgebieden actief worden om te profiteren van de afwezigheid van een effectieve staat, maar over het algemeen schrikt fragiliteit ondernemers af. Als er toch geïnvesteerd wordt, ontbreekt er een gefundeerde visie hoe dat kan bijdragen aan conflictpreventie.

In Mozambique is recentelijk door enorme gasvondsten een conflict ontstaan met veel slachtoffers en tenminste 700.000 ontheemden. Nederlandse bedrijven en exportkredietverzekeraar ADSB zijn betrokken bij deze gasontwikkeling.³⁹ Gewapende groepen in landen als de Democratische Republiek Congo, Colombia en Afghanistan gebruiken de opbrengsten van illegale exploitatie van mineralen om hun strijd te financieren. Daarom zijn er stappen gezet door de OESO met een specifieke Due Diligence Guidance⁴⁰ en de EU met regelgeving. Beide initiatieven hebben echter alleen betrekking op de handel in tin, tantalum, wolfram en goud. Bovendien blijft onduidelijk hoe bedrijven due diligence m.b.t. mensenrechtenrisico's in conflictgebieden kunnen uitvoeren en hoe zij negatieve invloed op conflict kunnen voorkomen en kunnen bijdragen aan conflictpreventie. Ook in de Richtlijnen ontbreken deze elementen.

De noodzaak om deze vragen te beantwoorden wordt inmiddels sterk gevoeld. De VN Werkgroep voor bedrijven en mensenrechten benadrukt het belang van 'verhoogde' due diligence in conflictgebieden en de noodzaak om daarbij conflictpreventiemaatregelen op te nemen. Binnen de [Voluntary Principles](#) werken grote ondernemingen aan een uitgebreide conflictanalyse en -preventie instrument. En in Nederland is

³⁶ SOMO De lange zeearm van het Havenbedrijf Rotterdam <https://www.somo.nl/nl/rotterdam>

³⁷ IMVO Beleidsnota <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/beleidsnotas/2020/10/16/van-voorlichten-tot-verplichten-een-nieuwe-impuls-voor-internationaal-maatschappelijk-verantwoord-ondernemerschap>

³⁸ VN rapport <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N19/203/33/PDF/N1920333.pdf?OpenElement>

³⁹ Both ENDS <https://www.bothends.org/nl/Ons-werk/Dossiers/Gas-in-Mozambique/>

⁴⁰ OECD Due Diligence Guidance for Responsible Supply Chains of Minerals from Conflict-Affected and High-Risk Areas <http://mneguidelines.oecd.org/mining.htm>

binnen het pensioenconvenant [een themakader](#) ontwikkeld over verhoogde due diligence voor investeringen in ondernemingen die actief zijn in conflictgebieden. De UNGPs⁴¹ geven aan dat bedrijven de situatie niet mogen verergeren en om dat te beoordelen de juiste expertise moeten inroepen zeker ook extern van onafhankelijke deskundigen, regeringen en het maatschappelijk middenveld. Deze kaders kunnen door de OESO als referentie gebruikt worden om in de Richtlijnen duidelijkheid te verschaffen over bedrijven en conflictgebieden.

Herziening OESO-richtlijnen:

- ➔ Het verhoogde risico op betrokkenheid bij (ernstigste) mensenrechtenschendingen in conflictgebieden vraagt om een verhoogde due diligence inspanning van ondernemingen die bij conflictsituaties verboden zijn. De link tussen bedrijfsactiviteiten en “conflict- en hoog risicogebieden” verdient nadrukkelijk aandacht in de OESO-richtlijnen.
- ➔ De Richtlijnen geven aan hoe in due-diligenceprocessen conflict-gerelateerde risico’s te identificeren en aan te pakken, welke inspanningen te leveren om onderliggende conflictoorzaken te verminderen en wanneer verantwoorde terugtrekking van activiteiten uit een bepaald gebied de juiste stap is.

---

⁴¹ Guiding Principle 23 https://www.ohchr.org/Documents/Publications/GuidingPrinciplesBusinessHR_EN.pdf